Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 9.11.2022 KELLO 8.45
HE 216/22 vp laiksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Esityksen perusteluissa viitataan (s.3) siihen , että Venäjän hyökkäys Ukrainaan tulee välillisesti vaikuttamaan ostovoimaan myös Suomessa ja että Suomea ja koko Eurooppaa uhkaa perustarpeisiin kohdistuva niukkuus , joka nostaa hintoja. Vastauksena vallitsevaan tilanteeseen hallitus on syyskuun budjettiriihessä päättänyt erilaisista toimista kansalaisten ostovoiman tukemiseksi Yhtenä tällaisena toimena on päätetty käynnistää kokeilu ulosoton suojaosuuden korottamisesta takuueläkkeen tasolle vuoden 2023 ajaksi. - Esityksen perusteluihin sisältyy noin kahden sivun mittainen, suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä, mutta pitää suotavana, että perustuslakivaliokunta antaa asiassa lausunnon.

- - - - - - -

Kuten esityksen säätämisjärjestysperusteluissakin esitetään, merkittävin ehdotuksen perustuslainmukaisuutta koskeva konkreettinen kysymys liittyy siihen, mitä ehdotettu ulosottovelallisen aseman väliaikainen helpotus voi merkitä velkojan oikeuksien kannalta. Kysymys koskee omaisuuden suojan merkitystä eikä sillä siten ole tässä merkitystä julkisoikeudellisten saatavien kohdalla. Myös se yksityisoikeudellisten saatavien ulosoton kautta toteutuvan perimisen lykkääntyminen, jota ehdotettu väliaikaikainen laki voi merkitä, on minusta velkojien oikeuaseman kannalta merkitykseltään niin vähäinen, että ko. lykkääntyminen - sen aiheuttaminen säännöksellä - ei ole ristiriidassa omaisuuudensuojasäännöstön kanssa. Jossain määrin toisessa asemassa voi sen sijaan olla ulosotossa olevan saatavan – sen

vielä perinnässä olevan osan - vanhentuminen nyt ehdotetun lain soveltamisen johdosta.

Tällainen vanhentuminen voidaan nähdä seuraamukseksi lainsäätäjän toimenpiteeestä, joka on tehty olemassaolevan yksityisoikeudellisen sopimussuhteen toisen osapuolen hyväksi. Arvioitaessa tällaisen lainsäätäjän toimenpiteen hyväksyttävyyttä velkojan omaisuuden suojan kannalta ei voida sivuuttaa sitä, että perusoikeuksien suojassa on viime kädessä kysymys yksilön saamasta suojasta eikä siitä, minkälaista suojaa oikeusjärjestys antaa yleensä tai keskimäärin tai valtaosassa tapauksia. Periaatteessa tämä voisi merkitä sitä, että perustuslakivaliokunnalla tulisi, sen arvioidessa ehdotetun järjestelyn hyväksyttävyyttä velkojan omaisuudensuojan kannalta, olla käytettävissään konkreettista selvitystä sitä, minkälaisiin velkojan tilanteisisn ehdotuksen mukainen järjestely saattaa johtaa.

En tietysti tunne käytännön tilanteita ehdotetun säännöksen soveltamisessa. Esityksen perustelujen mukaan (s. 10 lopulla) ulosottoperusteen vanhentumisaika on pääsäännön mukaan 15 vuotta ja velan lopullinen vanhentumisaika 20 vuotta. Ehdotettu järjestely on väliaikainen, voimassa vain kalenterivuoden 2023. Tämä asetelma antaa nähdäkseni perusteita olettaa, että ehdotetusta järjestelystä velkojalle vanhentumisen muodossa aiheutuva vahinko jää käytännössä vähäiseksi (vanhentumista ei tapahdu tai se tulee koskemaan vain saatavasta perimättä olevaa osaa).

- - - - - - -

Esityksen perustelujen Lausuntopalaute-jakson mukaan (s.15) eräät merkittävät lausunnonantajat ovat katsoneet, että esityksen tarkoitus on hyvä, mutta valittu keino ei ole kannatettava ja että perustellumpaa olisi helpottaa ulosottovelallisen tilannetta kehittämällä vapaakuukausijärjestelmää. Tämä huomautus on perustuslakivaliokunnan tarkastelun kannalta sikäli merkittävä, että valiokunta on ainakin yleisellä tasolla katsonut, että perusoikeuksiin kajoavaa järjetelyyn ei pidä ryhtyä, jos järjestelyn hyväksyttävä tavoite on käytännössä yhtä hyvin saavutettavissa jollakin muulla, perusoikeuksiin vähemmän kajoavalla järjestelyllä. Valiokunta on yleisellä tasolla kiinnittänyt huomiota myös siihen, että jonkin ehdotetun uuden järjestelyn täytyy voida olettaa olevan tehokas keino asetetun tavoitteen saavuttamiseksi. Voidaan kysyä, onko tällaisilla näkökohdilla merkitystä perustuslakivaliokunnan käsitellessä nyt esillä olevaa asiaa.

Minusta ei juuri ole. Minusta tavallisen lain säätäjän kompetenssiin hyvin kuuluu ehdotetun lain säätäminen muuttamattomana (tai yksityskohdisssaan ehkä vähän muuteltuna) siitä huolimatta, että tarjolla voisi olla muitakin - ehkä paremmiksikin katsottuja - vaihtoehtoja lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Minusta tässä ei ole olemassa asiallisia perusteita sille, että perustuslakivaliokunta pitäsi esillä olevaa lakiehdotusta perustuslain vastaisena tai edes perustuslain kannalta ongelmallisena sillä perusteella, että asetettujen tavoitteiden saavutttamiseen voisi olla tarjolla toinen, perusoikeuksiin vähemmän kajoava vaihtoehto. - Toinen asia on, että eduskunnan kompetenssiin asiassa tietysti kuuluu myös lakiehdotuksen hylkääminen ja mietintövaliokunnan kompetenssiin vastaavasti kuuluu ehdottaa lakiehdotuksen hylkäämistä (vaikkapa ehdotuksen heikon valmistelun tai vähäisen käytännön merkityksen vuoksi).